

„Dąbki”

Niewielki płat lasu, nazywanego przez okolicznych mieszkańców „Dąbki”, tworzą okazałe drzewa dębu szypułkowego (*Quercus robur*). Bliżej ścieżki w drzewostanie przeważa topola osika (*Populus tremula*) zwana również topolą drżącą. W dobrze rozwiniętym podszyciu tej dąbrowy napotykamy głównie okazałe krzewy derenia świdwy (*Cornus sanguinea*), trzmieliny zwyczajnej (*Euonymus europaeus*) oraz głógów: jednoszyjkowego (*Crataegus monogyna*) i dwuszyjkowego (*Crataegus laevigata*). Sporadycznie występuje kruszyna pospolita (*Frangula alnus* – gatunek objęty ochroną częściową), szakłak pospolity (*Rhamnus cathartica*), bez czarny (*Sambucus nigra*), czereśnia ptasia (*Prunus avium*) oraz jarzębina (*Sorbus aucuparia*). Znajdziemy tu także dwa gatunki czeremchy: rodzimy gatunek spotykany często w cienistych, wilgotnych lasach – czeremchę zwyczajną (*Padus avium*) oraz nasadzany w lasach i parkach, obcy naszej flory gatunek – czeremchę amerykańską (*Padus serotina*). Czeremcha amerykańska jest uważana za jeden z najbardziej inwazyjnych gatunków w Europie Środkowej i jest elementem niepożądanym w naturalnych zbiorowiskach leśnych. Jej obecność w dąbrowie, podobnie jak występowanie młodych drzewek orzecha włoskiego (*Juglans regia*), porzeczek czerwonej (*Ribes rubrum*) oraz wiśni wonnej (antypki, *Prunus mahaleb*) świadczy o silnej antropopresji, czyli wpływie działalności człowieka na ten fragment lasu. Efektem antropopresji mogą być różnego rodzaju zaburzenia degeneracyjne jak np. zubożenie florystyczne zbiorowisk, wypieranie rodzimych gatunków przez obce naszej flory antropofity czy uproszczenie struktury zbiorowisk.

Kruszyna pospolita –owoce nie dojrzewają równocześnie, stąd na gałązce mają różne kolory (Fot. M. Gawlak)

Wiśnia wonna – gatunek często sadzony jako krzew ozdobny (Fot. M. Gawlak)

W warstwie zielonej napotkamy zarówno ciepłolubne gatunki związane z dąbrowami jak i rośliny rosnące w bardziej wilgotnych lasach liściastych zwanych grądami. Znajdziemy tu byliny takie jak: konwalia majowa (*Convallaria majalis*), pierwiosnka lekarska (*Primula veris*), kokoryczka wonna (*Polygonatum odoratum*), czy trędownik bulwiasty (*Scrophularia nodosa*). Warto wspomnieć że pierwiosnka lekarska i konwalia majowa są objęte ochroną częściową i nie wolno ich na siedliskach naturalnych niszczyć. Rośnie tu także kilka gatunków traw jak chociażby tworząca zwarte łany kłosownica leśna (*Brachypodium sylvaticum*) czy perlówka zwisła (*Melica nutans*) i wiechlina gajowa (*Poa nemoralis*).

Z gatunków światłolubnych dobre miejsce do rozwoju znalazły m.in.: cieciora pstra (*Coronilla varia*), przytulia właściwa (*Galium verum*) i pszeniec gajowy (*Melampyrum nemorosum*). Ten ostatni gatunek w miejscach prześwietlonych tworzy latem wspólnie z cieciorą pstrą kolorowe kobierce. W dąbrowie znajdziemy także rośliny objęte **ściśle ochroną gatunkową**: bluszcz pospolity (*Hedera helix*) i jeden z rodzimych gatunków storczyków - kruszczyk szerokolistny (*Epipactis helleborine*).

Pszeniec gajowy – górne przysadki tego gatunku są wybarwione na fioletowo (Fot. M. Gawlak)

Bluszcz pospolity jest pnączem, o zimotrwałych liściach (Fot. M. Gawlak)

Warstwy lasu

W strefie klimatu umiarkowanego, w której znajduje się Polska wyróżniamy zasadniczo cztery **warstwy lasu**:

A. korony drzew (drzewa wysokie) – warstwa ta tworzona jest przez różne gatunki drzew – zarówno liściaste jak i iglaste. W przypadku zróżnicowanego drzewostanu można czasem wyróżnić kilka poziomów koron. Mocno rozbudowane i cechujące się silnym zwarcie listowia korony drzew liściastych potrafią zatrzymać większość światła (nawet do 95%!), które nie dociera do niższych partii lasu, a jednocześnie zapobiegają parowaniu wilgoci i stanowią osłonę przed wiatrem. To właśnie dlatego wewnątrz lasu panuje swoisty **mikroklimat**: temperatura w dzień jest obniżona i panuje miły chłód i cień, a w nocy zmniejszone jest wyparowywanie ciepła.

B. warstwa krzewów – zwana także podszytem – znajdziemy tutaj krzewy które w miarę dobrze znoszą zacienienie. Często spotykanymi gatunkami są jarzębina, dereń, kruszyna, czarny bez, głóg, leszczyna, czeremcha. Szczególnie bujnym podszytem charakteryzują się lasy łąkowe i grądowe.

Owoce głogu jednoszyjkowego wykorzystywane są w ziołolecznictwie (Fot. M. Gawlak)

C. **warstwa zielna** – runo leśne. Tworzą ją wszystkie rośliny zielne, siewki drzew i krzewów, krzewinki, paprotniki, grzyby, mszaki i porosty. Czasem w obrębie runa wyróżnia się osobno warstwę mszaków, które mogą pod roślinnością zielną tworzyć zwarte kobierce. Skład i zwarcie runa jest silnie uzależnione od wilgotności i żyzności gleby, oraz dostępności światła słonecznego. Wiosną, gdy runo jest najbardziej oświetlone (gdyż drzewa i krzewy nie mają jeszcze liści) zakwitają licznie zawilce, kokorycze, przylaszczki, złocie, miodunka, fiołki. Masowy kwit roślin w runie w lasach grądowych i łęgowych na wiosnę nazywany jest **aspektem wiosennym**.

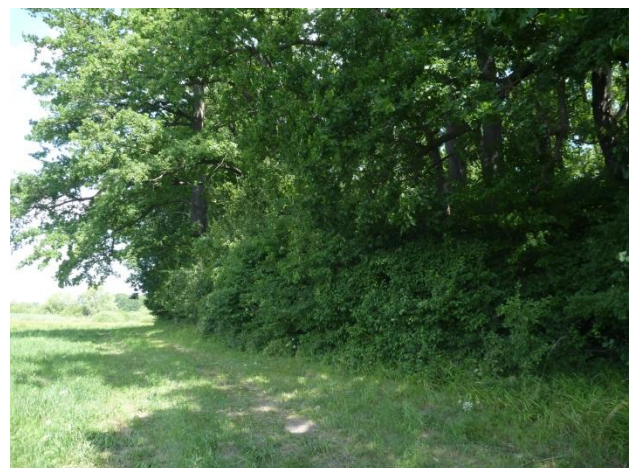
Konwalia majowa – gatunek często spotykany w lasach liściastych (Fot. M. Gawlak)

D. **ściółka** – najniższa warstwa lasu, utworzona z opadłych liści, gałęzi, owoców, nasion, a także odchodów zwierząt i pozostałości po ich żerowaniu. Znajdują się w niej liczne organizmy glebotwórcze, które przez rozkład i mineralizację szczątków organicznych włączają elementy ściółki ponownie do gleby, użyźniając ją.

Brzeg lasu – zbiorowiska ekotonowe

Zbiorowiskami ekotonowymi nazywamy fitocenozy będące strefą przejścia między sąsiadującymi zbiorowiskami roślinnymi. Zamieszkują je organizmy charakterystyczne dla stykających się biocenoz oraz takie, które są swoiste tylko dla tej strefy. Układy takie charakteryzują się więc dużą bioróżnorodnością. Przykładem zbiorowisk ekotonowych są oszyjki i okrajki wykształcające się w strefie rozdzielającej las od zbiorowisk trawiastych. Składają się one na sekwencję zbiorowisk – las – krzewiasty oszyjek – zielny okrajek – łąka.

Oszyjek to zbiorowisko otulinowe tworzone przez krzewy. Przylega z jednej strony bezpośrednio do lasu, a z drugiej graniczy ze zbiorowiskami bylin (okrajkiem) lub bezpośrednio z fitocenozą trawiastymi jak łąki, murawy lub pola. Krzewy znajdują tutaj o wiele lepsze warunki świetlne do rozwoju niż we wnętrzu lasu i mogą tworzyć bardzo gęste zarośla, które stanowią bezpieczne schronienie i bazę pokarmową dla wielu gatunków zwierząt. Oszyjki pełnią także ważną funkcję w kształtowaniu mikroklimatu we wnętrzu lasu. Stanowią bezpośrednią barierę dla wiatru, co uniemożliwia mieszanie się powietrza z wnętrza lasu i terenu otwartego i wpływa na zmniejszenie wahań temperatury i parowania wilgoci z wnętrza

Oszyjek na skraju dąbrowy (Fot. M. Gawlak)

lasu. Strefę otulinową dąbrowy tworzą głównie następujące krzewy: głóg jednoszyjkowy (*Crataegus monogyna*), głóg dwuszyjkowy (*Crataegus laevigata*), śliwa tarnina (*Prunus spinosa*), dereń świdwa (*Cornus sanguinea*) i trzmielina zwyczajna (*Euonymus europaeus*).

Okrajek to zbiorowisko roślin zielnych, najczęściej bylin, w warunkach naturalnych występujące w postaci wąskiego pasa w strefie kontaktowej zbiorowisk leśnych lub zaroślowych ze zbiorowiskami trawiastymi. Okrajek na brzegu dąbrowy tworzony jest przez liczne gatunki ciepłolubne, np.: lucernę sierpowatą (*Medicago falcata*), wykę ptasią (*Vicia cracca*), cieciorkę pstrą (*Coronilla varia*), świerzbnicę polną (*Knautia arvensis*), pszeńca gajowego (*Melampyrum nemorosum*), groszek leśny (*Lathyrus sylvestris*), gorysza pagórkowego (*Peucedanum oreoselinum*) i bukwicę zwyczajną (*Betonica officinalis*).

Rośliny okrajka to barwnie kwitnące byliny (Fot. M. Gawlak)

Świerzbnica polna to stały składnik ciepłolubnych okrajków (Fot. M. Gawlak)

Różowe kwiaty groszku leśnego są bardzo dekoracyjne (Fot. M. Gawlak)

Opracowała: mgr Magdalena Gawlak
Opiniował: dr hab. Julian Chmiel (prof. nadzw.)